

SAATEKS

Käesolev lehenumber toetab Eesti Lugemisühingu 25. aastapäeva konverentsi, mille teemaks on „Kirjaoskus peegeldab heaolu“. Paneelarutelu keskendub õpiabi teemale – sellest ka foorumi kirjutis. Nagu ikka, tutvustame põgusalt konverentsi töötubade sisu.

Kui 25 aastat tagasi, maikuu 1992 sain kutse lugemisühingu asutamiskoosolekule, olin väga rõõmus. See tähendas toonases, veel alles avanevas ühiskonnas uusi kontakte ja allikaid ning võimalust näha oma valdkonna teemasid teiste erialade silmadega.

Algusest peale on lugemisühingut kandnud idee ühendada eri elukutsetega inimesi, keda erutavad kirjaoskuse küsimused.

1990tel oli kiire arendada välissidemeid – tekkis ju meie ühing EstRA rahvusvahelise organisatsiooni International Reading Association toetaval rinnal. Mõõtmatult tähtis oli meie liidrite – Aira Lepiku, Jaan Miku, Meeli Pandise jt – tegevus lugemisühingute Euroopa ja ülemaailmsel kogunemistel. Ainult see võimaldas leida nii ainelist kui moraalselt tuge oma ühingu ülesehitamiseks.

Ere märk Eesti asjatundjate rahvusvahelisest suutlikkusest oli 2003. a Tallinnas korraldatud Euroopa lugemiskonverents. Üsna selle järel tegi IRA tõesti suure kingi: erialakirjanduse annetusi nii meie ülikoolide raamatukogudele kui ka EstRA üksikliikmetele.

Esimese kümnendi üks massilisemaid ettevõtmisi oli RWCT koolitussari (Reading and Writing for Critical Thinking, lugemine ja kirjutamine kriitilise mõtlemise arendamiseks), mida pidasid välislektorid ja vedasid Katrin Poom-Valickis ja Meeli Pandis. Paljud tegevõpetajad said sealt äratust aktiivõppe meetodite rakendamiseks. Täna õppekirjanduse autorite seas on selle laine tegijad hästi äratuntavad.

2000. aastatel kujunes – jällegi algselt välisrahastuse toel – ulatuslikuks „Lugemispesa“ projekt oma mentorkoolituse ja keskkonnakujundusliku ideega. „Lugemispesa“ (Maili Liinev) ja koolide virtuaalvõrgustikule rajanev „Lugeda on mõnus“ (Anu Ratasep ja Hele Kriisa) on pärvinud Euroopa innovaatilise lugemisprojekti au-tasu.

Selles lehenumbris tervitavad kolme põlvkonna liidrid Jaan Mikk, Meeli Pandis ja Maili Liinev.

Ja ikka sama hooga edasi, nii vanad kui ka uued liikmed ja kaasamõtled!

Toimetaja

MARE MÜRSEPP

TERVITUS

MAILI LIINEV
Eesti Lugemisühingu juhatuse liige

Eesti Lugemisühing – see tähendab minu jaoks erilisi inimesi, kes näevad lugemises rohkemat kui tehnika ja info omandamine. Mul on olnud suurepärane võimalus osaleda ühingu töös liikmena, projektjuhina ja juhatuse esinajana. Kõige olulisem inspiratsioon on inimesed, kellega olen seal kohtunud. Need õpetajad, uurijad lapsevanemad jne on inimesed, kes suhtuvad laste lugemisõppes armastuse, kire ja loovusega.

Mind on hämmastanud, kuidas lugemisühingu liikmed näevad alati võimalusi ja ressursse, näevad kohti, kus toetada, oskavad kuulata ja olla kohal.

Tänu kogemusele Eesti Lugemisühingus on minul lootus, et meie riik ja haridussüsteem liigub suunas, mis tõesti toetab igat lugejat.

Kohtudes õpetajate ja vanematega ja kuulates lugusid õpetajatest, kes sunnivad lapsi lugema, kasutavad siiani kuivi lugemiskontrolle, hindavad laste lugemist moel, mis lugemishuvi hävitab, saan aru, et see on vaid osa reaalsusest.

Ma olen kohanud meie ühingu inimesi, kes näevad lugejas inimest, kellel on oma eripära, omad valmisolek ja omad huvid. Need õpetajad on reaalselt olemas ja teevad oma tööd lasteaedades ja koolides. Nende vaikse ja nähtamatu töö viljad on lapsed, kes loevad mõnuga ja ka lapsed, kes ei loe vabatahtlikult, aga nad ei vihka lugemist, sest õpetaja on leidnud nende tugevused lugejana ja nad rahule jätnud. Pean äärmiselt oluliseks seda, et lugemine ei muutuks eesmärgiks omaette, mida trennida, hinnata ja arendada eraldiseisvana lapsest, keskkonnast ja rõõmust. Olen emana tänulik, et sain just lugemisühingus kogemused eriliste lugejatega. Nüüd on minu kodus üks innukas lugeja ja teine düsleksiaga laps ja nad mõlemad loevad. Jah, see, kuidas emana pidevalt jätkata kvalalt lugemise toetamist, põnevate tekstide leidmist ja olla järjepidev, see on kunst. Kunst on olla ema ja õpetaja, kes jaksab ja alati jätkab. Vajadusel muudab ja läheb edasi. Just see iseloomustab minu jaoks ka Eesti Lugemisühingut: see organisatsioon omab kogemusi, jätkab, muudab, areneb ja läheb alati edasi.

Soovin siiralt ja südamest tänada igat inimest, kellega olen kohtunud Eesti Lugemisühingus! Olgu teil jaksu ja indu, hoidke ennast ja nautige vilju, mida annab laste lugemishuvi ja soov lugeda. Soovin edu ja sära jätkata!

PÄEVATEEMA

EESTI LUGEMISÜHINGU TEGEVUSE ALGUS

JAAN MIKK
Eesti Lugemisühingu asutaja- ja auliige

Õpilasena nägin, et paljudel mu kaaslastel oli raske mõista õpikute tekste ja nii õpiti neid pähe. Uurimistöös otsustasin seetõttu välja selgitada, kuidas saaks kirjutada õpilastele hästi arusaadavaid õpikuid. Vastavaid teadusartikleid otsides sattusin sageli Rahvusvahelise Lugemisühingu ajakirjadele ja raamatutele. Nii olin ma üks nendest, kel tekkis mõte luua Eesti Lugemisühing.

Eesti Lugemisühingu ideed jagasid Tartu Ülikooli Raamatukogu töötajad. Kontakteerusime Tallinna Pedagoogikaülikooli õppejõududega ja leidsime mõttekaaslasi. 9. mail 1992 toimus Tü Raamatukogus Eesti Lugemise Ühingu asutamiskoosolek. Osavõtjateks olid Tü ja TPÜ õppejõud, raamatukogu töötajad jt, kokku umbes 12–15 inimest. Arutasime tegevussuundi, põhikirja ja valisime juhatuse. Eesti Lugemise Ühingu presidendiks valisime dotsent Aira Lepiku.

Valitud juhatuse esimese koosoleku kutsus Aira Lepik kokku 16. juunil 1992 Tü Raamatukogus. Päevakorras olid Eesti Lugemisühingu registreerimine ja tegevuskavad. Viimaste seas rääkisime projektide käivitamisest ning koostööst Soome lugemisühinguga. Arutluse all olid ettevalmistused Rahvusvahelise Lugemisühingu Euroopa Arenduskomitee sügisistungiks Tallinnas ja kuulasime infot Läti Lugemise Assotsiatsiooni moodustamisest. Minu ülesandeks jäi koordineerida Rahvusvahelise Lugemisühingu valitud presidendi Doris Roettgeri visiiti Eestisse. Selle koosoleku materjalidest leian järgmised nimed: Kärt Miil Tü raamatukogust, Valdur Lulla Tartu rajooni haridusosakonnast, Karl Karlep Tüst, Larissa Jõgi TPÜst, Tiiu Puik.

Eesti Lugemisühingu juhatuse teine koosolek toimus Tallinna Pedagoogikaülikoolis 27. augustil 1992. Päevakorras oli põhikirja redigeerimine ja ettevalmistused Rahvusvahelise Lugemisühingu algatusteks Tallinnas. Neid oli kolm: 1) Juhtimise töötuba 16.–17. oktoobril, 2) Euroopa Arenduskomitee sügisistung 17.–18. oktoobril ja 3) Eesti Lugemise Ühingu konverents 19. oktoobril 1992. Kuulasime ka informatsiooni 1. Rahvuslikust Lugemiskongressist Moskvas.

Rahvusvahelises Lugemisühingus on kombeks, et president valitakse aasta enne seda, kui ta tegelikult

presidendi ametisse astub. Doris Roettger oli ametisse valitud aastaks 1993–1994 ja ta otsustas enne seda teha ringsõidu vastabanenud Balti riikides tutvumaks noorte lugemisühingute tööga. Tegin talle ettepaneku, et ta teeks Riia-Tallinn nasse peatuks ka Tartus ja ta nõustus. Ta tahtis sõita öise Riia-Tallinn rongiga Tartusse, kuid ma laitsin selle plaani maha, sest ma kartsin, et ta ei kujuta seda rongisõitu ette. Kolleeg Riia-st tõi Doris Roettgeri autoga Valga raudteejaama 12. oktoobri õhtul ja mina sõidutasin ta oma autoga Tartusse hotelli Park.

13. oktoobril kohtus Doris Roettger Tü pedagoogika keskuse töötajatega, Tü prorektori professor Peeter Tulvistega, Eesti Lugemise Ühingu liikmetega ja eraldi veel dotsent Larissa Vassilchenkoga. Öhtust sõi ta Aili Norbergi perekonnaga. 14. oktoobril oli Doris Roettgeril päevakavas kohtumine Tü Raamatukogu direktori Malle Ermeliga, vestlus minuga, ekskursioonid ja õhtul kontsert Vanemuises. Järgmisel päeval sõitsime bussiga koos Tartust Tallinnasse. Bussis ütles ta mõningase vestluse järel „I would like to

Aira Lepik, EstRA esimene president

Kutse, EstRA asutamisele

have a nap“. Ma ei saanud aru, mida ma peaksin talle andma. Ta kordas ja ikka ma ei saanud aru. Siis ta selgitas pikemalt, et oli õhtul kaua lugenud ja kirjutanud ja soovis nüüd veidi silma kinni lasta. Doris Roettger kinkis mulle „Handbook of Reading Research“ 2. köite (1991). Ta oli selle 1,9 kilo kaalunud raamatu oma reisikohvriss Ameerikast toonud.

Juhtimise töötoas 16.–17. oktoobril 1992 olid teemadeks lugemisühingute asutamine, juhtimine, finantsprobleemide lahendamine, hea juhi omadused ja rahvusvaheline koostöö. Esinesid ja diskussiooni juhtisid IRA valitud president Doris Roettger, professionaalse arengu divisjoni direktor Brenda Townsend ja rahvusvahelise koostöö komitee juht Alastair Hendry. Esinesid ka Rootsi Lugemisühingu president Ulla-Britt Persson, Soome Lugemisühingu president Pehr-Olof Rönnholm ja Ühendkuningriigi lugemisühingu president Alastair Hendry. Lühietekandeks said sõna ka Eesti, Leedu, Läti, Venemaa, Rumeenia, Islandi ja Norra esindajad.

Eesti Lugemisühingu esimehe konverents toimus Tallinnas 19. oktoobril 1992. Konverentsil osales 45 inimest: väliskülalised, õppejõud, raamatukogutöötajad ja üliõpilased. Avaettekande pidas Doris Roettger teemal „Lugemine ja kirjutamine 1990ndatel aastatel“. Tema ettekanne on tõlgitud eesti keelde konverentsil esitamiseks. Ulla-Britt Persson Rootsi rääkis sellest, et lugemine on rohkem, kui silm suudab haarata, ja Adela Rogojinaru teemaks olid lugemisprogrammid koolitajatele. Eestist oli neli esinejat: Jaan Mikk – Lugemine ja õppekirjandus, 2) Karl Karlep – Lugemistehnika kujundamine eesti keeles, 3) Valdur Lulla – Murelikke mõtteid mõistva lugemise oskusest ja 4) Ilmar Tomusk – Funktsionaalsest kirjaoskamatuses õpetaja pilgu läbi.

Meid innustas sel ajal vabadus ja soov teha midagi lugemiskuse arendamiseks Eestis. Seda me tunnetasime ja sellise hinnangu on kirja pannud ka Alastair Hendry oma kokkuvõttes Juhtimise töötoast.

Eesti Lugemisühingu asutamise idee tuli ülikoolide õppejõududelt ja raamatukogude töötajatelt. Tänu Eesti Lugemisühingu esimesele presidendile õnnestus meil kiiresti luua head kontaktid teiste riikide lugemisühingutega ja sulanduda rahvusvahelise kogukonda. Nüüdseks on lugemisühinguga liitunud ka paljud õpetajad ja on tehtud hulgaliselt huvitavaid projekte. Lugemisühingu tegevusest annab väga hea ülevaate lugemisühingu veebileht. 25 aastat tagasi külvatud seeme on hästi kasvama läinud. Ja seda tänu eilsetele ja tänastele Eesti Lugemisühingu liikmetele ning juhtidele.

KOLM KÜSIMUST

MEELI PANDIS
auliige

KUIDAS SELLE ÜHINGUNI JÕUDSID?

Minu elus on ikka häid juhuseid. 1994. a tegin Olev Musta juhendamisel lõputööd psühholoogias lugemisuuringu teemal (praeguse PIRLS uuringu eelkäija) ja tema soovitas üles otsida Aira Lepiku, EstRA juhataise esinaine, kellel pidi olema teemakohast kirjandust. Sain ja töötasin läbi suure spordikoti täie.

Sellele järgnes elu esimene välisreis Rahvusvahelise Lugemisühingu (www.literacyworldwide.org) konverentsile Prahast 1996. a ja järgmisel aastal USAsse Lugemisühingu juhtimiskonverentsile juba EstRA sekretärina. No ja nii võttis ühing sõrme, käe, jalad ja suure osa sellest, mis peas – nüüd juba rohkem kui kakskümneks aastaks. Praegu auliikmena õhetan rahulolust selle pärast, et Eesti Lugemisühing areneb ja teeb suuri ning häid asju, sest juhtimine on heades kätes ja liikmed on entusiastid.

MIKS OLED END SIDUNUD SELLE ÜHINGUGA?

Huvitav on olnud nii erialaselt kui isiklikult. Ühinesin ühingu olles koolis logopeed ja sain suurt tuge ühingu teaduskirjandusest ja praktilistest nõuannetest, aga veel suuremat tuge kontaktidest mõttekaaslastega kogu maailmast. Paljud neist on sõbrasuheteks arenenud.

Ülikoolis töötades ja koostöös Katrin Poom-Valickisega ja Rahvusvahelise Lugemisühingu-Sorose projekti Lugemine ja Kirjutamine Iseseisva Mõtteleja Kujunemiseks toel said hoogu iga-aastased konverentsid ja tekkisid uued projektid (Raamat Lapselt Lapsele, Lageda on Mõnus).

Sai selgeks, et projektid on need, mis haaravad kaasa uusi inimesi ja annavad võimaluse uutele ja tulevastele juhtidele (Mare Müürsepp, Kadi Lukanenok, Maili Liinev, Heli Prii, Anu Ratasep, Maria Jürimäe jne).

Juhataise esinainena oli mul kaks salaesmärki – et minu ametiaja lõpuks oleks liikmeid vähemalt sada (täidetud) ja et kõigil Euroopa Lugemisühingu konverentsidel osaleks Eestist ka vähemalt üks tegevõpetaja (täidetud). Olen endiselt siiralt veendunud, et meil on, mida õppida, aga meil on ka, mida jagada ja seda just õpetajate igapäevatoöst ja vahendite ja võimaluste leidmise oskusest (vaadake „Lugemismänge“, mis on koostatud tänu õpetajate loovusele).

MIS ON SINU JAKS OLNUD EREDAMAD HETKED ÜHINGU TEGEMISTES?

Neid ei anna kokku lugeda.

Iga-aastased konverentsid ja osalejate jagamis- ja saamisrõõm. Projektid alates esimesest „Raamat lapselt lapsele“ kuni nendeni, mis osalejate entusiasmist kestavad juba kaugelt üle kümne aasta (Lugemispesa, Lageda on mõnus, Koolid, kus lugemine loeb), Ühisüritused Soome Lugemisühinguga, rahvusvahelised projektid ja üritused.

Üle kümne aasta Eesti esindamine Rahvusvahelise Lugemisühingu Euroopa Arenduskomitees ja selle juhtimine 2010-2014, mis tähendas suurt vabatahtlikku koormust ja pingelisi arutelusid, aga ka erinevate kultuuride õppimist ja palju väga häid sõpru.

Osalus Rahvusvahelise Lugemisühingu konverentsidel USAs, kus suurimal osales ligi 20 000 spetsialisti ja millel avamisel esitasin tervituse Euroopast alustades eesti keeles.

„Lageda on mõnus“ ja „Lugemispesa“ projekti tunnustamine Euroopa Innovatiivse Lugemisprojekti autasuga. 2003. aastal Euroopa Lugemiskonverentsi korraldamine Eestis ja selles artiklite kogumiku koostamine oli mu „lapsuke“. Ma arvan, et nüüd oleks uuel põlvkonnal aeg selline üritus uuesti ette võtta.

Ja ere püsioluk – mitte hetk – on minu jaoks see, et kui valdavas enamus riikides sh katusorganisatsioonis Rahvusvahelises Kirjaoskuseühingus aktiivsus ja liikmelisus väheneb ning mõned ühingu on lausa letargiasse langenud, siis Eesti Lugemisühing on täie tervise juures 25-aastane arenev ja oma võimekust realiseeriv tegija.

LÜHIDALT EESTI LUGEMISÜHINGU AASTAST 2016

Ühingu koolitustegevus toimus enamasti aprillis ja mais. Maili Liinev andis koolitusjuhi ameti üle Jelena Sepale. Väikeste kodu-uuriate võistlusele „Kodumaja jutustab“ saabus 116 lapse töö, ametis oli 70 juhendajat, eestvedajad Tiina Kivimäe, Eve Kraiss, Heli Prii. Projekti „Lageda on mõnus“ 17. tegevusaastal salvestati raamatulugemist videosse, seda korraldasid Anu Ratasep ja Hele Kriisa. Konverents „Kirjaoskus tulipunktis“ peeti Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledžis. Tavaks hakkab kujunema düsseldorfite teabepäev, mida seekord toimus Kadi Lukanenoki ja Liina Velneri juhtimisel. Anneli Laamann aitas valida Lastekaitseliidu Head Raamatut. Paljud tublid lugejad saatsid arvustusi Lugemiselamuse rubriiki ja said selle eest tasuta uue raamatu. Koos Eesti Lastekirjanduse Keskusega korraldati koolitust „Aitan lapsi kirjanduse juurde“. Rahvusvahelist suhtlust arendasid Kadi Lukanenok ja Maria Jürimäe. Otsad tõmbas kokku Erasmus+ projekt „Meie oleme Euroopa“.

FOORUM

ÕPIABI – KELLE MURE... ?

MARE MÜÜRSEPP
uhatuselise liige,
klassiõpetaja

Käesoleva 2017. a alguses on ilmunud uuringukeskuse Centar töö „Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse uuring“. Suure hulga eri huvigruppide küsitlusel tehti järgmised:

- eripedagooge on liiga vähe;
- oleks vaja abiõpetajaid;
- õpetajatele tuleks korraldada täiendkoolitusi;
- õpiabi rahastus peaks olema paindlikum;
- klassi suuruse piirmäärast tuleb kinni pidada, et tagada laste soodus suhtluskeskkond;
- erivajaduste määramise ja klassifitseerimise küsimus tuleks üle vaadata.

Praktikule – õpetajale ja eripedagoogile – on need kitsaskohad paraku tuttavad.

Eesti Lugemisühingusse koonduvad pedagoogid teadvustavad teravalt koolis ilmnevat õppimisega seotud probleeme. Lugemisühingu selleaastane küsitlus oli suunatud sellele, et otsida lahendusi. Ühingu 15. juunil 2017. a peetava aastakonverentsi paneeletkanne keskendubki õpiabi kättesaadavusele. Küsitlus, mille tulemusi allpool tutvustatakse, on otseselt seotud aastakonverentsi fookusega ja konverentsil käsitlemisele tulevate teemadega.

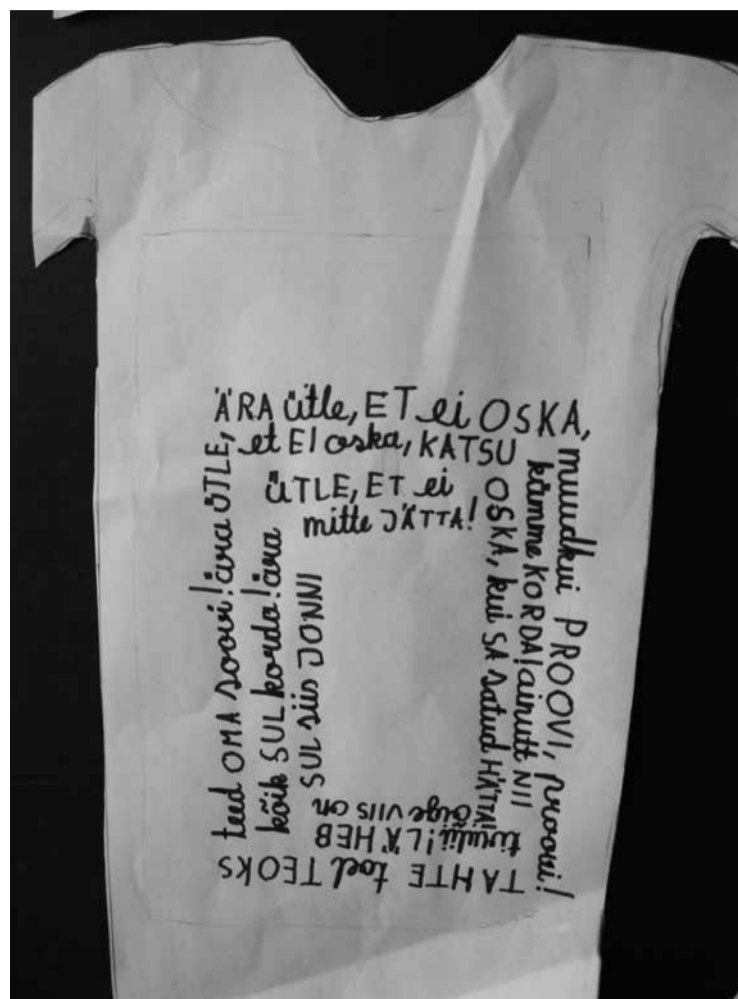
Ühingu liikmed ja teised huvilised said hinnata, milline on õpiabi olukord asutustes, millega nad on seotud töö või muu suhte tõttu (vastusevariandid: iga õppija saab kohapeal piisavalt abi; toimib õpiabi süsteem, kuid see ei kata kõiki vajadusi; selgitatakse õpiabi vajadus, kuid abi saamiseks peab õppija käima mujal jne). Pakuti ka, mida toob tulevik, kui asjad jäävad nii, nagu praegu on. Mida iga vastaja ise teha saaks, et õpiabi kättesaadavamaks teha? Algab ju muutus neist inimestest, kes suudavad muutuda.

Esitame järgmised suuremate teemade kaupa. Tsitaadid vastustest on antud kursiivis.

ÕPIABI KÄTTESAADAVUS
LASTEAIAS JA ERI
KOOLIASTMEIS

Kõige paremas olukorras tunduvad vastuste põhjal olevat I kooliastme lapsed, kuna selle astme puhul on enim esindatud hinnang „iga abivajaja saab kohapeal piisavalt õpiabi“. Samas, kui seda saab väita vaid vähem kui viiendik vastajaist (18,42%) – siis pole seda ju sugugi palju. Eesti Vabariigi lastekaitseasutus kinnitab, et IGAL LAPSEL ON ÕIGUS HARIDUSELE, MIS ARENDAB VÄLJA LAPSE VAIMSED JA KEHALISED EELDUSED NING KUJUNDAB TERVIKLIKU ISIKSUSE...

Lasteaia puhul kehtib enim väide, et „toimib õpiabi süsteem (nt logopeed), kuid see ei kata

Wimbergi luuletus kirjutehnika harjutusena

kõiki vajadusi“. Ka I–II kooliastmes domineerib samasisuline väide, kuid III kooliastmes osutavad 43% vastuseid sellele, et õpiabi selles vanuses õpilastele enam ei korraldata. Piisavalt õpiabi saab põhikooli lõpuastmes õpilane 8% vastajate meelest. Kutsekoolis on see protsent veel väiksem.

Tundub, et tegu on müütilise ettekujutusega selles mõttes, et kui kooli algul õpiabi veel saabki, siis edasi peaks õpilane kulgema juba vahvasti omal jõul. Samas on õpiõpetuse ja koolisuutumise uurimused ju näidanud, et raskes hakkab minema paljudel 5.–6. klassis – aga siis jäävad paljud lapsed just nimelt ilma toeta. Klassiõpetaja eriala lõpetanud on saanud eripedagoogika kursusi, mille maht on siiski ebapiisav tõhusaks õpetajatööks. Aineõpetajad on erivajadustega õppijast kuulnud veelgi vähem kui klassiõpetajad.

Vabavastustes on esile toodud eeskätt seda, et õpiabi peaks olema vajaduspõhine ja paindlik. Oluline oleks koolis lisaks õpiabi tundide andjale seesugune abiõpetaja, kes käib õpetajate tundides vajaduse korral tegevusi toetamas, töölehti ja kontrolltõid lihtsustamas ja muid tugivõtteid rakendamas. Sellisel õpiabi andjal võiks olla hallata näiteks 10 last ja see tegevus oleks lisaks õpiabi tundidele.

Õpiabi tunnid võiksid 1.–3. klassi lastel olla tunniplaani osa, et arendada õpiõpetajate, milles on vajakajäämisi. Eripedagoog peaks õppeaasta algul kordumult külastama rühmi ja klasse, et märgata abivajajaid.

Peetakse tarvilikuks, et eripedagoogi koolitusega spetsialist jälgib lapsi tavalises õppetöös ja mängus, kuna kõik õpetajad ei tea erivajadustest piisavalt selleks, et laste arenguprobleeme märgata ja kipuvad häälbivat tegevust põhjendama kasvatamatusega.

Õpiabi rakendamises on rohkem vaja lähtuda individuaalsusest, leiavad vastajad. Paljud olukorrad lahendatakse sellega, et kas lapsel on „paberid“ või mitte, kuid see pole lahendus.

Kordub mõte, et lasteaia ja koolis on kriitiline puudus õpiabi spetsialistidest. Abi vajavate laste arvu nähakse suurenevat. Muidugi suureneb see ka selle arvelt, et kui lasteaia on abi jäänud saamata, on koolis toimetulek seda vaevlisem.

Erivajadusega lapsi saab tavarühma-/klassi kaasata ja neid õpetada vaid siis, kui suurendatakse logopeedide, eripedagoogide ja psühholoogide arvu haridusastutustes. Tugisüsteemita, jättes kõik õpetaja õlgadele, kaasamine ei toimi. HEV koordinaatori töö peaks olema seotud eraldi ametikohaga, mitte vaid lisatasuga, sest tööd on koordinaatoril suures koolis küllaldaselt ja õpetajana seda tööd süvitsi teha ei saa: vaatluskaartide täitmine, ümarlaudade korraldamine, koosolekud, tunnikulastused, lapsevanemate nõustamine, kontaktid eriarstidega...

Ülekoormatud tugitöötaja tegevust saab nimetada tulekahju kustutamiseks. Järjest enam tähelepanu nõuavad ka õppekeelest erineva emakeelega lapsed.

Haridussüsteem vajab suuremat eelarvet, et palgata vajalikke spetsialiste. Koolide haldajad peavad aru saama abi vajalikkusest; ametlikult tuleks kohustada rohkem spetsialiste tööle võtma, määrates töötajate arvu, töökohtade struktuuri.

Põhiseaduse paragrahvis 37 on riik endale võtnud kohustuse teha haridus igauhulise kättesaadavaks ja hoida hariduse andmine järelevalve all. Seega ei saa õigeks pidada, et erivajadusega lapsed ei saa õpiabi riiklikus süsteemis, vaid pere peab selleks panustama

FOORUM

rahaliselt kui ka ajalisel – nt vastavalt transpordivõimalusele oma päevakava sättime. Õpiabi vajava lapse puhul on oluline igapäevane tugi ja kõikide asjaosaliste pädevus. Selleks on aga vajalik piisava hulga asjatundjate kohalolu igas haridus-asutuses.

KUS ÕPIABI TOIMIB HÄSTI?

Näidetena on nimetatud (nimed nii nagu vastustes kirjas, võib-olla mõni nimetus on nüüdseks muutunud) Tartu Hansa Kool, Püüsi Kool, Tallinna Lasteaed Õunake, Pärnu Kuninga Tänav Põhikool, Hiiu Põhikool, Viimsi Kool, Pärnu Mai Kool, Võru Kreutzwaldi Kool. On ka negatiivseid üldistusi, nt Tallinnas kohalike omavalitsuste laste-asutuste kohta head näidet ei ole. Kiidetud koolide ja lasteaedade puhul on põhjenduseks toodud õpiabi järjepidevus, hea meeskonnatöö, klassiõpetajate puhul läbitud õpiabi õpetaja koolitus, HEV koordinaatori hoolas töö, tugikeskus ja spetsialistide piisav hulk, tugiisik iga abivajaja jaoks, tugiisiku osalemine tundides, väikeklassi võimalus, taandusklassi olemasolu.

MILLISED ABINÕUD PARANDAKSID OLUKORDA?

Kõige olulisemaks on vastajad pidanud riiklikku regulatsiooni: seadusandlus ja rahastuskord peavad kindlustama selle, et iga laps saab abi vastavalt vajadusele. Peaaegu niisama oluline on kõikide asjaosaliste koolitus – nii tavakooli õpetajad, koolijuhid, koolipidajad kui ka lastevanemad võiksid rohkem teada õppijate erivajadustest ja õpiabi võimalustest.

Vajalikku abi saab anda vaid siis, kui lapse arengut on maast-madalast senisest põhjalikumalt jälgitud. Ja eelpooltooduga väga kooskõlaline järeldus: lasteaedades ja koolides peab töötama rohkem inimesi, kes oskavad anda õpiabi, lapse arengut jälgida ja toetada, ja nende jaoks peab olema kehtestatud motiveeriv töötasu.

MIS SAAB TULEVIKUS?

Kui oletada, et praegune seis õpiabi osutamisel - spetsialistide puudus, klasside ületäitumus, õpetajate ülekoormus, erivajaduste puudulik määratlemine jne - kestab veel 5 aastat - milliseid tagajärgi see teie meelest kaasa toob?

Vastused osutavad sellele, et tulevik kujuneb probleemseks nii praegu abita jäänud lastel, noorel põlvkonnal tervikuna, õpetajatel kui ka laiemas plaanis kogu ühiskonnal.

Kui õpiabi seis jääb selliseks kui täna, suureneb abitute ja õnnetute laste hulk: tekivad järjest suuremad õpiraskused eri kooliastmetes; suureneb käitumisraskustega õpilaste osakaal; rohkem lapsi langeb põhikooli 3. astmes koolist välja, kuna õppekava käib üle jõu.

Depressiivsus haarab nii lapsi kui ka nende vanemaid. Madala õpivõimekusega õpilased tõmbuvad alla kogu klassi taseme – õpetaja tegeleb intensiivsemalt mahajääjatega ja teised ei saa piisavalt areneda. Seega

kannatavad ka andekad. Õpiedutus toob kaasa kiusamise ja ükskõiksuse.

Koolis käivad lapsed, kes ei õpi midagi, sest üldine materjal on liiga keerukas. Väga palju saab kannatada õpilase hingeelu, sest nad tunnevad pidevat ebaedu tunnet.

Abivajavaid lapsi on järjest rohkem. Õnnetuid lapsi ja vanemaid, kes sageli ei saa aru, miks nende laps ei suuda tavapäraselt edasi õppida. Varsti muutub tavalaps juba erandiks.

Kasvab üles rahutu ja mittetoimetulev laps, kui abi ei saa.

Suurimaks riskiks pean käitumishäiretega laste arvu plahvatuslikku kasvu.

Suuri klasse on õpetajal üha raskem, üha võimatum hallata, sest pilt on väga kirju. Nii-öelda toetamata haridusliku erivajadusega õpilaste probleemid nii õppimises kui sotsiaalsel tasandil kuhjuvad, kogunevad ning vanematesse klassidesse liikudes on õpilane üha enam hädas... Tekib käegaloomine ja lootusetus.

Juba praegu ei taha vanemad tuua oma last rühma ega klassi, kus on mõni erivajadustega laps.

Täiskasvanud ei suuda olukorda koolis hallata, mis viib laiemas mõttes kaoseni. Vastustes jääb kõlama pessimistlik hinnang – saame „torreda“ põlvkonna.

See on kohati juba juhtunud – lapsed ei suuda eesmärgistatult tegutseda, piisivus ja keskendumine on väike, tahetakse kogu aeg lõbusalt ja et oleks „fun“ ning tööoskus jääb väljaarenemata. Paljud noored ei tea ega suuda teha valikut tuleviku osas, sest puudub pilt ja ülevaade oma oskustest ja ei viitsita sellega ka tegelda. Kõik tahavad olla juhid, kuigi endal seda oskust, suhtumist ega võimet pole.

Tulevik toob kaasa töövõimetute ja rumalate inimeste pealekasvu.

Masendus ja meeleheide võivad tabada ka õpetajaid, kes tunnevad, et ei tule oma tööga toime, on läbipõlenud ja ülepinges. See omakorda võib viia praeguse koolisüsteemi kui sellise lagunemiseni. Ülekoormatud ja alatasustatud pedagoogid võivad valida pigem erakoolituse tee.

Spetsialistid on ülekoormuse all töötamisest pinges. Tekib aina rohkem õpetajatepoolset koolikiusamist. Õpetajatest endist saavad abivajajad.

Head õpetajad põlevad läbi. Koolis toimub karjatamine, mitte õpetamine. Koolirõõm kaob. Keegi ei õpi optimaalses arengutsuunas. Kasvab üleüldine rahulolematuse. Jõukamad inimesed hakkavad arendama erakooli või vana head guvernandi ja koduõpetaja süsteemi.

Olemasolevad spetsialistid põlevad läbi ja loobuvad selles valdkonnas töötamisest.

On ka optimistlikum vaade: *keeruline olukord arendab meis, õpetajates välja uue valmisoleku. Õpime hakkama saama olemasolevates tingimustes. ... Kui oma kakskümmend aastat tagasi tekkis aineõpetajate suur puudus, siis mõeldi välja klassiõpetajate süsteem. Paljud õpetajad õppisid ümber, et kvalifikatsiooninõuetele vastata. Kui spetsialistide puudus jätkub, tuleb ehk samalalaadne õpetajate ümberõpe.*

MINU KOLM TEGEVUST

Kuna muutused saavad alguse neist, kes ise midagi ette võtavad, küsime, mida iga vastaja ise saab järgmisel õppeaastal teha õpiabi kättesaadavuse osas.

Tähtsaks on peetud eneseharimist: minna koolitustele, õppida lisaks õpetaja ametile ka eripedagoogi oma, tõhustada täiendkoolituste abil oma töövõtteid, vahetada kolleegidega kogemusi, arendada koostööd. Eripedagoogid kavatsevad õpetada tavaõpetajatele võtteid erilise õppijaga töötamiseks ja rühma- ja klassiõpetajad soovivad kaasata eripedagoogi oma tegevustes, et ühiselt lapsi tundma õppida.

Oluliseks peetakse lapsevanemate paremat nõustamist. *Lasteaia tasemel on suureks murekohaks vanematepoolne probleemi eitamine.*

Arenguvestluste abil panen iga õpilase jaoks paika plaani: kas, mida ja kuidas saame teha koolis ning kui palju ja mil määral saab toetada pere. Tähtis on usalduslik side lapsevanematega, nende kaasamine koostöösse. Suhtlen pidevalt lapsevanematega, jagan tagasisidet lapse edusammudest ja vajakajäämistest. Valmistan ette interaktiivseid materjale, mille abil lapsevanemad saaksid lapsega tegelda.

Arenguruumi näevad vastajad senisest paindlikumas töös, iga lapse individuaalsele eripära arvestamises.

Püüan klassi taset ühtlustada sellega, et tugevamad teevad koostööd nõrgematega, et need ei tunneks end alaväärsena. Jälgin iga päev peale tunde, et kõik õpilased saaksid kordamööda osaleda mingis individuaalse õppe abitunnis. Pakun õpiabi tundi lähtuvalt selle päeva õppematerjalidest. Arendan oma professionaalsust, et koostada sobivaid õppeülesandeid ja seada jõukohaseid eesmärgid koos lapsega, and pidevalt toetavat tagasisidet. Suunan kaasõpilasi abistama teisi.

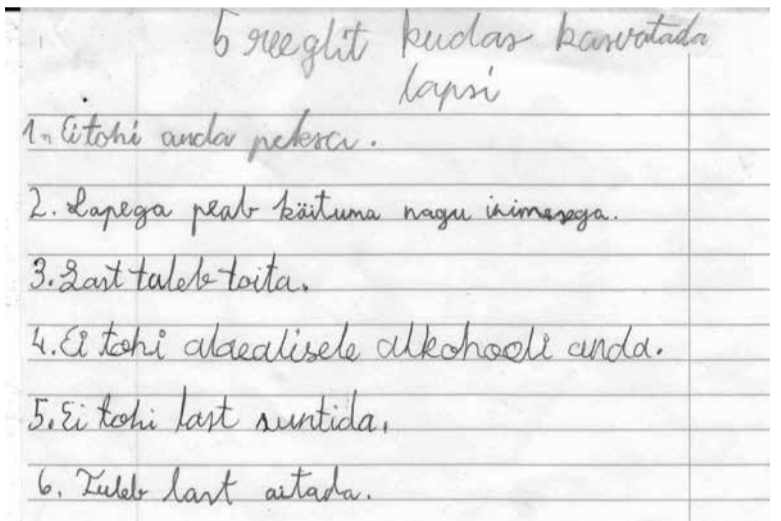
Kaljud vastajad märgivad, et nad teevad juba vabatahtlikuna tööd, aga on valmis panustama enamgi. Õpetajast vastaja osutab vajadusele tunnustada ja toetada olemasolevate eripedagoogide ja logopeedide tööd – kuna tundub, et nemad saavad kõige vähem tunnustust.

Õpetaja professionaalne oskus on ka enesesäästmine: tuleb säilitada positiivne suhtumine – aga see saab säilida vaid siis, kui töötajate baasvajadused on täidetud.

Vastajate seas on asutuste juhte, kes lubavad järgmisel aastal otsida oma asutusse eripedagooge, kui ka õpetajaid, kes usuvad, et nad suudavad sellist vajadust oma asutuse juhtkonnale selgitada. Paar vastajat aga teatavad, et annavad edaspidi õpiabi oma firma kaudu ja raha eest.

Kokkuvõttes koorub vastustest tõsiasi, et õpiabi peab antama lapsele seal, kus ta asub, mängib ja õpib, ja see on igapäevane hool, märkamine ja toetamine.

Kui riiklikul tasemel on valitud kaasava hariduse suund, on hädavajalik tagada ka see, et lasteaia ja koolis oleks kohapeal olemas vastav tugivõrgustik, et lastele oleks tagatud võimete kohane haridus ja abi, st ressursid peaksid olema suunatud lasteaedadesse ja algkoolidesse.

LISALUGEMIST

Kas pakub lohutust teadmine, et teema on juba kaks aastat tagasi Riigikogusse jõudnud? Osutame mõnele allikale, mis aitavad edasi mõelda.

1) Õiguskantsler Ülle Madise ettekanne nr 1 Põhihariduse korralduse põhiseaduspärasusest. Õiguskantsleri kirjalik ettekanne Riigikogule. 26. august 2015.

http://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_ettekanne_nr_1_pohihariduse_korralduse_pohiseaduspärasusest.pdf

2) Eesti Rakendusuuringute Keskus Centar. Haridusliku erivajadusega õpilaste kaasava hariduskorralduse uuring. 2016. <http://www.centar.ee/case-studies/haridusliku-erivajadusega-opilaste-kaasava-hariduskorralduse-uuring/>

3) Riigikogu arutas hariduslike erivajadusega õpilaste parima toe pakkumise võimalusi. Riigikogu pressiteade 21. märts 2017.

Eesti Lugemisühingu konverents
"KIRJAOSKUS PEEGLDAB HEAOLU"

15. juuni 2017 Pärnu Kuninga Tänav Põhikool

10.00–11.00 TERVITUSLAUD

10.15–10.50 lugemisühingu üldkoosolek

11.00 konverentsi avamine, kooli direktori tervitus ja muusikapala

11.20 MA Rita Assor. Lugemispea märguala AAS

11.40 MA Inga Veskimägi. Lugemispea toetamisest käsitöö ja kodunduse tunnis

12.00–13.00 Paneel ÕPIABI VAJADUS JA KÄTTESAADAVUS

13.00–14.00 lõuna linna toitlustuspaikades

14.00–14.45 Tootuba 1

14.50–15.35 Tootuba 2

15.40–16.25 Tootuba 3: osavad käed

16.30–17.00 KOKKUVÕTTED

17.00 Tort

TOIMETUS

Vastutav toimetaja: Mare Müürsepp

Tallinna Ülikool
Narva mnt 25 Tallinn 10120
opsik@tlu.ee

PANELETTEKANDED

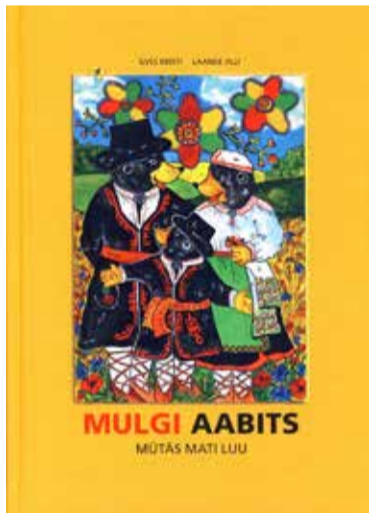
LUGEMISPESA MÄNGUALA JA KÄSITÖÖTUNNID

Konverentsi peatekanded ühendavad käsitöö ja kirjaoskuse õpetamise motiivid.

Rita Assor lõpetas Eesti Kunstiakadeemia tekstiilikunsti eriala magistratöoga „Lugemispesa mänguala AAS“. Mänguala sisaldab ruumieraldajat ehk sirmi, millega on ühendatud meeleolulavasti ja helilahendus. Lisaks kuuluvad komplekti jutuvestja istetumba, diivanipadjad ja tekstiilist mänguasjad. Selline mänguala on kavandatud lugemis- ja mängukeskkonna loomiseks nii eelkoolialiste laste õppeasutustes, lasteaedades, mängunurgana kohvikutes kui ka muuseumides jm. Projekti sihtrühmaks on lapsed vanuses 3-7 aastat. Seni on see mänguala rikastanud Eesti Rahvusvahelise Kooli laste elu.

Inga Veskimägi on Peetri Lasteaed-Põhikooli käsitöö ja kodunduse õpetaja. Tema magistratöö esitas rea huvitavaid näiteid selle kohta, kuidas käsitöö ja kodunduse tundides lugemis- ja kirjutamisoskust edendada ja teistpidi – kirjaoskuse kaudu aineteadlikumalt omandada. Selle tööga on kasulik tutvuda igal klassi-, käsitöö ja kodunduse, aga ka keeleõpetajal ja mistahes muul pedagoogil. Tegevused on praktikas proovitud ja väga elulised.

ESIMENE MULGI AABITS KÜPSES KAUA

Alli Laande: „Olen tegelenud mulgi keele ja kultuuriga juba mitukümmend aastat. Juhendasin 15 aastat folkloorirühma Allikas, mille etteasted olid kõik murdekeeles. Lapsepõlves tädi ja ema käest kuulnud keel oli mulle väga armas ja omane. Kuna leidsin, et kodudes räägitakse lastega mulgi keeles järjest vähem ja see kaunis ja rikas pärandus võib kaduma minna, hakkasin teadlikult tegema projekte lastele, et veel ära kasutada oskajaid memmesid õpetamaks mulgi keelt. Kuna mulgi keelt kõnelevad igapäevaselt küldades vanemad inimesed, siis oli vaja hakata seda kirja panema ja koostama lastele õppematerjale. Mulgi keele ja

kultuuri kaitsmine ning arendamine on ka Mulgi Kultuuri Instituudi (MKI) üks põhieesmärke. Kuulun MKI ridadesse viimased 15 aastat. Kümne aasta jooksul olen koostanud kaks „Mulgi Märdi tüüvihku“ erinevatele kooliastmetele ja „Kõnelemisraamatu“ täiskasvanud huvilistele. Töörühmaga koos panime kokku ka praktilise mulgi sõnastiku, milles on üle nelja tuhande sõna ja nüüd paneme kokku „Mulgi suurt sõnaraamatu“, milles peaks olema ligi 12 000 sõna. Nelja inimese koostöös andsime välja „Mulgi laste mängu- ja lauluvihu“. Tegeleme ka praktilise mulgi keele õpetamisega. Alustame lasteaedades keelepessadega ja toimib ka õpetajate õpe, mida on läbi viidud juba neli aastat. Juba 21 aastat on lasteaialapsed osa saanud Mulgimaa laste folklooripäevast, kus laulame ja mängime mulgi keeles.

Aabitsat hakkasime tegema, tundes selle vajadust. Meil olid olemas töövihikud, laulu- ja mänguvihik, aga puudus algatse õpperaamat, mis oleks huvitav ja lastepärane. Aabitsa projekti toetas rahaliselt Kultuuriministeeriumi Mulgimaa kultuuriprogramm ja eestvedajaks oli Mulgi Kultuuri Instituut.“

Kristi Ilves: „Olen mulgi asjadega tegelenud juba 2005. aastast, mil minust sai Vikerraadios mulgikeelsete uudiste toimetaja ja diktor. Murdekeele omandasin lapsepõlvkodus ning ka minu bakalaureuse- ja magistratöö on selle teemalised.“

Raadiouudistele on tänaseks lisandunud Tarvatu ja Tõrva murdering, mida juhendan, mulgi keele ja kultuuri õpetajate koolitus, mida koordineerin. 2008. aastast alates toimetan mulgikeelset ajalehte Üitsainus Mulgimaa. Olen koostanud kaks mulgi keele töövihikut, toimetanud erinevaid mulgikeelseid raamatuid ja trükiseid. Osalen mulgi sõnaraamatu töörühmas ja tänava toimetanud mulgikeelset Tähekest. Aabitsaprojekt oli põnev väljakutse ja võimalus teha päris algusest lõpuni koostöös teise autori ja kunstnikuga raamat, mis tutvustaks lastele mulgi keelt. Teeme erinevaid projekte sageli koos Alli Laandega, sest üks meist kõneleb Karksi ja teine Tarvatu murrakut ja nii ei jää käsitus ühekülgses. Aabits on Mulgi Kultuuri Instituudil juba ammu plaanis olnud, kuid erinevatel põhjustel nägi ilma valgust alles 2016. aasta sügisel.“

Töötoas kõneleme mulgi keelest ja selle praegusest olukorrast, tutvustame aabitsat ning muid materjale, mis meil on keeleõppe jaoks olemas. Huvilised saavad jõudu proovida ka praktiliste keeleharjutustega.

TÖÖTOAD

Lugemiskoer Fjodor

LUGEMISKOER – ÕPPIMIST SOODUSTAVA KESKKONNA LOOJA

ANDRA KÜTT,

Tallinna Ülikooli lingvistika doktorant, Keeleilu Erahuvikooli asutaja ja juhendaja

KATI ERNITS,

Eesti Kenneliidu atesteeritud koerte koolitaja, teraapia- ja lugemiskoerajuht

Milline roll on lugemiskoeral laste keeleõppes? Kuidas saab koeraga lugemistundi siduda erinevate teemade ja tegevustega?

Töötoas arutame, kes on lugemiskoer; millised on erinevad lugemiskoera kaasamise viisid, toome näiteid Keeleilu Erahuvikooli lugemisringist.

Kõne alla tuleb kirjandus loodusest. Töötoa osaks on lugemine lugemiskoer Fjodorile. Lugemiskoer Fjodor on läbinud teraapiakoera eksami, tööstaaž lugemiskoerana kolm aastat.

Täiendav info: <http://www.koertekoolitus.eu/et/minust/lugemiskoer-fjodor/> ja <http://www.keeleilu.ee/lugemiskoer-fjodor/>

KIRJAOSKUST TOETAV ÕPIKESKKOND LASTEAIAS

ANNELI LAAMANN,

Tabasalu Teelahkme lasteaia direktor

Milline on keskkonna roll lapse arengul? Uuenenud õpikäsituse seisukohalt õpetaja loob keskkonna, kus õppimine saab toimuda. Milline on keskkond, mis soodustab lapse kirjaoskuse arengut? Millised on need tegurid, mis ajendavad väikelast uurima tähti ja teksti, matkima kirjutamist ning tundma huvi raamatute vastu? Neile küsimustele on võimalik töötoas

vastused saada. Töötoa lektor on teinud magistratöö teemal „Kirjaoskust toetav keskkond“ (TLÜ 2014) ning uurinud eesti lasteaedade õpikeskkondi kirjaoskust toetavast aspektist, tuginedes rahvusvahelisele õpikeskkonna hindamise mõõdikule ELLCO (Early Language and Literacy Environment). Töötuba on praktiline ning annab ideid ja mõtteid, mida oma õpikeskkonnas saaks kohe muuta, et toetada laste kirjaoskuse arengut eelkoolieas.

ENESEVÄLJENDUSE ARENDAMINE LÄBI ERINEVATE OSAOSKUSTE

ANU PÄIT, TIJU KIVESTE,

Pärnu Kuninga Tänavaga Põhikooli klassiõpetajad

Tutvustame, kuidas õpetada lapsi 1. klassis jutustama läbi muinasjutude kuulamise, lugemise ja kirjutamise. Räägime, kuidas valmisid meie muinasjutumapid ja kuidas jõudsime ühisjutustamiseni.

Näitame laste täidetud muinasjutumappe.

Tutvustame ka 2. klassi muinasjutumappi, kui tegime muinasjutust ühiselt luuletuse.

Praktilise tööna tegeleme teksti sõnavaralise muutmise (teksti sisu jääb samaks) läbi erinevate sõnavaraga seotud ülesannete. Muutmine hõlmab tegusõnu, omadussõnu, väljendeid ja võrdlusi.

MÄNGUD, MIS TOETAVAD LUGEMA ÕPPIMIST: HÄÄLIKUST SÕNANI

JELENA SEPP,

koolitaja

Töötoa eesmärk on anda huvilistele võimalus saada uusi teadmisi ja oskusi selleks, et õpetada last lugema ja tõsta tema lugemishuvi. Anda ideid ja

toetada looma õppematerjale, mis muudaksid lugemistegevused lapsele huvitavaks. Töötoas osalenu oskab luua ja kohandada õppemänge arvestades lapse individuaalsusega. Jagatakse juhiseid, kuidas mängu luua ja ette valmistada ning pakutakse erinevaid varieerimisideid.

ERILINE ÕPPIJA, ERILINE LUGEJA

KADI LUKANENOK,

logopeed, koolitaja

Erilise õppija, erilise lugeja töötoa idee on inspireeritud käesoleva konverentsi paneeldiskussiooni teemast, mis keskendub õpiabile ja selle kättesaadavusele. Oma töötoas arendame seda teemat edasi, liigume sügavuti ja laiuti lugemisoskuse ja hariduslike erivajaduste teemadel. Töötoas käsitleme eripedagoogika aktuaalseid teemasid TLÜ eripedagoogika lõputööde uurimustulemuste kaudu.

Sügavuti käsitleme lugemisoskust ja -raskust. Heidame valgust ja arutleme loetu mõistmise arendamise teemadel, tähelepanufookuses on autismiga õpilased ja võimalused nende loetu mõistmist arendada. Laiuti läheme erivajaduste teemadega, võttes vaatluse alla aktiivsus- ja tähelepanuhäire ning vaimupuudega seotud inimeste võimalused sotsiaalmeedia tohusaks kasutamiseks. Kõikides ettekannetes arutletakse ning antakse soovitusi igapäevaseks praktiliseks tööks.

PRAKTILISED TEGEVUSED LUGEMISPESAS

KAJA KIVISIKK,

Tartu Descartes' Kooli klassiõpetaja

Mis on Lugemispesa ja mida seal teha? Millist kasu saavad sellest lapsed ja õpetaja? Kuidas aidata tunnis õpitut keelereegleid mänguliselt kinnistada? Milliseid arendavaid mänge võiks suunata lapsi mängima? Neile ja paljudele teistele küsimustele loodan koos osalejatega vastuse leida. Omalt poolt pakun isiklike kogemusi ning laste peal läbiproovitud mängulisi tegevusi. Just nende tegevuste kaudu saame lahti nii tüütust kordamisest kui hirmust ebaõnnestuda.

Lugemispesa on muutunud kohaks, kus lapsed ISE tegutsevad, tundides õpitut kinnistavad, oma loovust arendavad ning sotsiaalseid oskusi täiustavad. Ühesõnaga - Lugemispesa on koht, kus on HEA OLLA. Kutsun töötuppa õpetajaid, kes on valmis oma klassiga tavapärasest pisut erinevaid õpiülesandeid lahendada ning kes ei karda katsetada. Omalt poolt loodan seal kohata õpetajaid, kes on nõus ka ise mõnd toredat töövõtet teistega jagama. Osalema on oodatud eelkõige õpetajad, kes soovivad mõned tegevused ise kohapeal läbi proovida.